
زندگینامه پیر معارف

رُشدیه

بنیانگذار فرهنگ نوین ایران

نگارش و تألیف:

فخرالدین رُشدیه

شیرین خان بزرگ استوار
فرماندهای نظامی و دولتی
و فرماندهان و رؤسای
فرماندهای نظامی و دولتی

فهرست مطالب

۱۴	مقدمه
۱۷	فصل اول دوران جوانی
	۱- بیوگرافی و انگیزه
	۲- تحصیل در دارالمعلمین بیروت
	۳- تاسیس دبستان بسبک جدید در ایروان روسیه
	۴- بازدید ناصرالدینشاه از دبستان و دعوت رُشدیه به ایران
	۵- توقیف رُشدیه در نخجوان
	۶- آزادی و برگشت بایروان
۲۳	فصل دوم تاسیس اولین دبستان در تبریز
	۱- بازگشت بایران (تبریز)
	۲- تاسیس اولین دبستان
	۳- نظریکنفر سیاح روسی و ایرانیان درباره وضع تحصیل در آلمان ایران
	۴- مخالفت مکتب داران با سبک جدید تدریس
	۵- هجوم و غارت و تخریب دبستان رُشدیه در ظرف ۹ سال
	۶- والیگری میرزا علیخان امین الدوله در تبریز و حمایت او از رُشدیه
۳۷	فصل سوم تاسیس اولین دبستان در تهران
	۱- قتل ناصرالدینشاه و سلطنت مظفرالدینشاه و صدارت امین الدوله

- ۲- دعوت رشدیه به تهران و تاسیس اولین دبستان در تهران
- ۳- تشکیل انجمن امنای مدرسه رشدیه و تاسیس مکاتب جدید
- ۴- تصمیمات انجمن جهت جمع آوری اعانه برای تاسیس مدارس دیگر
- ۵- تاسیس دبستان‌های دیگر در تهران
- ۶- اختلاف انجمن با رُشدیه و کارشکنی انجمن با دبستان رُشدیه
- ۷- استقبال مردم از مدارس جدید و تاسیس دبستان اسلام
- ۸- بیکار شدن طلاب معلم سرخانه و غوغای مخالفت با مدارس جدید
- ۹- آزادی جراید جهت ترویج معارف جدید و اولین روزنامه یومیه
- ۱۰- مخالفت قشریون و دولت روس با امین الدوله و استعفای او
- ۱۱- اسامی ۳۵ دبستان دیگر در تهران

۳: فصل چهارم استعفای امین الدوله

- ۱- تحریک درباریان و خلوتیان علیه امین الدوله و قبول استعفاء او از طرف مظفرالدینشاه
- ۲- مذاکرات بدون پرده امین الدوله با مظفرالدینشاه
- ۳- تشریح وضع دربار و مملکت و تشویق شاه به تصفیه دربار و اجرای عدالت و تنظیم امور مملکت و تاسیس معارف، قشون عدلیه، و لزوم داشتن مشروطه و مجلس شورایملی
- ۴- شرح جریان امتیاز تنباکو و لغو آن و پشیمانی ناصرالدینشاه
- ۵- برکناری امین الدوله و صدارات حکیم الملک و امین السلطان
- ۶- وضع امین الدوله پس از برکناری تا زمان مرگ

۶۷ فصل پنجم صدارت اتابک اعظم (امین السلطان)

- ۱- قرض دوبار از روسیه و گرو گذاردن گمرکات و سایر منابع درآمد ایران
- ۲- خلاصه قرارداد سال ۱۹۲۱
- ۳- متن فصولی از قرارداد ۱۹۰۷ بین دولتین انگلیس و روس
- ۴- امین السلطان و مدرسه رُشدیه
- ۵- تاسیس انجمن معارف بجای انجمن مدرسه رُشدیه
- ۶- کارشکنی اعضاء انجمن بمنظور انحلال مدرسه رُشدیه

- ۷- قطع اعتبار اختصاصی مدرسه رُشدیه و حقوق دیوانی او
- ۸- مقاومت رُشدیه و مبارزه سرسختانه او با انجمن
- ۹- حمایت شادروان حاج شیخ هادی نجم آبادی از مدرسه رشدیه و تعیین کفیل مخارج جهت ۵۰ شاگرد یتیم
- ۱۰- اختلاف اعضاء انجمن معارف و انتشار روزنامه معارف
- ۱۱- تشکیلات فرهنگ ایران در زمان تاسیس مدرسه رُشدیه

فصل ششم مدرسه رُشدیه و فعالیتهای سیاسی ۸۳

- ۱- فعالیت رُشدیه و همدستانش علیه اتابک و انتشار شبنامه
- ۲- دستگیری و تبعید همدستان رشدیه و پناهندن رُشدیه در خانه حاج شیخ هادی نجم آبادی
- ۳- پیغام شاه و سفر رشدیه بحج
- ۴- بازگشت رشدیه از سفر حج و فعالیت مجدد او علیه اتابک
- ۵- دستور دستگیری رُشدیه و اعضاء مدرسه و فرار و تحصن رشدیه در قم
- ۶- اطلاع شاه از تحصن رُشدیه در قم و دستور احضار او بتهران
- ۷- واقعه متأثر کننده در تبریز علیه مدارس جدید و تقاضای یکی از روحانیون درباری به بستن میخانه. مدرسه. و بیرون کردن مسیو پریم حمله مردم و تخریب تمام مدارس موجود جدید تبریز و تخریب میخانه. ها و اعلامیه محمد علیمیرزا دائر بر اجرای خواسته ها مخربین
- ۸- دستور مجدد اتابک جهت تعطیل مدرسه رُشدیه و آگاهی رشدیه از آن
- ۹- تقاضای رشدیه از شاه بمنظور اینکه به اتابک دستور دهد و جوایز سالیانه کودکان یتیم مدرسه را از طرف شاه بآنان بدهد.
- ۱۰- دستور شاه به اتابک و بالاخره آمدن اتابک به مدرسه و لغو دستور او
- ۱۱- فعالیت مجدد رُشدیه و تشکیل سازمان مخفی تنویر افکار
- ۱۲- دستور اتابک به کشتن رُشدیه و سوء قصد بجان او و سفر مجدد رشدیه بحج از طرف حاج شیخ هادی نجم آبادی

فصل هفتم صدارت عین الدوله

- ۱- عزل اتابک و بازگشت رُشدیه از حج و دائر شدن مدرسه

- ۲- فوت شادروان نجم آبادی و امین الدوله
- ۳- اجرای وصیتنامه امین الدوله در مورد مدرسه رُشدیه توسط معین الملک فرزند او
- ۴- انتقال مدرسه به پارک امین الدوله و اختلاف رُشدیه با معین الملک و ترک مدرسه رُشدیه
- ۵- تشکیل انجمن سری و تشکیل هسته مرکزی مشروطیت ایران
- ۶- جریان تشکیل انجمن و اسامی اعضا آن
- ۷- تشکیل کمیته انجمن در مدرسه رُشدیه
- ۸- فعالیتها و تصمیمات انجمن که منجر بر تحصن علما و مردم در حضرت عبدالعظیم و بالاخره صدور فرمان مشروطیت

۱۱۱

فصل هشتم تاسیس مکتب رُشدیه و تبعید به کلات

- ۱- تاسیس دبستانی بنام مکتب
- ۲- انتشار روزنامه مکتب
- ۳- تبعید رُشدیه و مجدالاسلام و میرزا آقا به کلات بدستور عین الدوله
- ۴- آزادی روزنامه چهره نما بوساطت رُشدیه
- ۵- نظر تاریخ بیداری ایرانیان و دکتر ملک زاده و سایر تاریخ نویسان در مورد سبب گرفتاری رُشدیه
- ۶- متن نامه حاج میرزا حسن رُشدیه بخانواده اش از کلات

۱۲۷

فصل نهم سفرنامه کلات

- ۱- جریان ورود تبعیدیان به کهریزک
- ۲- از کهریزک به خراسان
- ۳- یادداشت روزانه مسافرت خراسان
- ۴- شرح گرفتاری رُشدیه

۱۴۵

فصل دهم مهمانخانه آصف الدوله

- ۱- ورود به زندان حکومتی خراسان
- ۲- جریان ملاقات با خان نایب مدیر زندان
- ۳- اعترافات رُشدیه در مورد پخش شبنامه

- ۴- صورت یکی از شبنامه ها
- ۵- اعترافات آقا میرزا آقا اصفهانی
- ۶- اعترافات مجدالاسلام در مورد سبب گرفتاری خود
- ۷- شرفیابی حضور حضرت اشرف آصف الدوله
- ۸- در تغییر وضع محبس
- ۹- فرمایشات خان نائب در مورد قانون محبس
- ۱۰- دستورالعمل حرکت بکلات

۱۶۷

فصل یازدهم از خراسان به کلات

- ۱- شرح حرکت بطرف زندان کلات
- ۲- ورود به کلات و ملاقات با حاکم کلات
- ۳- حمایت میرزا علیخان (رئیس تذکره کلات)

۱۷۳

فصل دوازدهم صدور فرمان مشروطیت و آزادی تبعیدشدگان

- ۱- آزادی رُشدیه و حرکت به روسیه جهت ملاقات با طالب اف و تقی اف و حرکت برشت جهت کمک به آزادیخواهان گیلان
- ۲- تشکیل انجمن سری و تاسیس دبستان انزلی و رشت
- ۳- شکایت مخالفین به مجلس شورایملی از رشدیه
- ۴- دستگیری رُشدیه و افصح مدیر روزنامه خیرالکلام
- ۵- حرکت رُشدیه بتهران و سرنوشت مدارس رشت و انزلی
- ۶- استفتاء یکی از مؤمنین گیلان از حاجی خمami دشمن مشروطه و نظراو نسبت به مشروطیت
- ۷- نظر مجدد نامبرده در مورد انتخابات مجلس

۱۷۹

فصل سیزدهم (تاسیس مدرسه حیوة جاوید)

- ۱- تاسیس مدرسه حیوة جاوید بنا به تقاضای شاگردان کالج امریکائی در تهران
- ۲- انتشار روزنامه تهران
- ۳- تحریک مدیر دارالفنون و تحریک و اغوای شاگردان و معلمین مدرسه
- ۴- اغتشاش در مدرسه حیوة جاوید و اخراج شاگردان و معلمین اغوا شده

۱۸۷

فصل چهاردهم استبداد صغیر

- ۱- سلطنت محمد علیشاه و مخالفت او با مشروطه
- ۲- احضار اتابک از اروپا و صدارت او
- ۳- ترور اتابک و نظر عده‌ای در مورد قاتل او
- ۴- وقایع میدان توپخانه
- ۵- بمب‌اندازی بطرف محمد علیشاه
- ۶- کودتای محمد علیشاه و به توپ بستن مجلس و پیروزی او
- ۷- مقاومت تبریز فرستادن عین الدوله به جنگ تبریزیان
- ۸- اعزام محمد ولیخان تنکابنی (سپهدار) بکمک عین الدوله

۱۹۹

فصل پانزدهم ملاقات با سپهدار و تصرف تهران

- ۱- حرکت رشديه و ملاقات با سپهدار برای تغییر عقیده او
- ۲- تغییر عقیده سپهدار و رفتن او به تنکابن و طرفداری وی از مشروطه
- ۳- حرکت رشديه به رشت و ملاقات با اعضاء کمیته گیلان
- ۴- فعالیتهای کمیته ستار گیلان
- ۵- حرکت چند نفر از اعضاء کمیته به تنکابن و مذاکره با سپهدار
- ۶- انقلاب گیلان و آتش زدن عمارت حکومتی و قتل سردار افخم
- ۷- ورود سپهدار برشت و استقبال آزادیخواهان از او
- ۸- تشکیل کمیته جنگ و تصمیم به تصرف تهران
- ۹- انقلاب اصفهان و مکاتبه سپهدار با سردار اسعد و نقشه تصرف تهران
- ۱۰- حرکت قوای گیلان بطرف تهران و تصرف قزوین
- ۱۱- حرکت بطرف تهران و رسیدن قوای سردار اسعد و جنگ در بادامک
شهریار با قوای محمدعلیشاه
- ۱۲- حرکت قوا بطرف تهران یادداشت پیرم خان از جریان تصرف تهران
- ۱۳- تسلیم قوای لیاخوف و پناه بردن محمد علیشاه بسفارت روس
- ۱۴- تشکیل مجلس فوق العاده و عزل محمدعلیشاه و سلطنت احمدشاه
- ۱۵- پناه آوردن عین الدوله به سران مشروطه

۲۱۵

فصل شانزدهم تالیفات رُشدیه

- ۱- تالیفات و نظام نامه برای اداره دبستان
- ۲- تعداد تالیفات درسی رُشدیه
- ۳- نظر روزنامه تربیت در مورد کتاب (کفایتہ التعلیم)
- ۴- بیست درس از صد درس

۲۲۷

فصل هفدهم دوران پیری

- ۱- ریاست معارف و اوقاف قزوین و گیلان
- ۲- تاسیس اولین مدرسه متوسط در رشت
- ۳- سرو سامان دادن بوضع فرهنگ گیلان
- ۴- بازنشسته شدن رُشدیه
- ۵- تاسیس دبستان شبانه روزی برای ایتام و واگذاری آن بشهرداری
- ۶- تصمیم به تاسیس مدرسه شبانه روزی در تهران و تقاضای قرض الحسنه از ملت ایران و کمپانیهای خارجی
- ۷- حرکت بتهران و سکونت در قم و تاسیس دبستان در آنجا
- ۸- بیهوشی رُشدیه در کلاس درس و اظهارات او
- ۹- تاسیس کلاس برای باسواد کردن کوران
- ۱۰- وفات رُشدیه و وصیت او
- ۱۱- خاطرات رئیس اداره کل بودجه وزارت معارف در مورد حقوق بازنشستگی رُشدیه

۲۴۱

فصل هیجدهم خدمات فرهنگی خانواده رُشدیه

- ۱- شادروان جمیلہ رُشدیه، دختر
- ۲- استاد شمس الدین رُشدیه، پسر
- ۳- بانو شهناز رُشدیه (آزاد)، دختر
- ۴- میرزا کریم رُشدیه (مفیدالملک)، پسر
- ۵- بانو ماه منیر پیرزاده، عروس
- ۶- نام فرزندان رُشدیه

خدمات فرهنگي برادران رشديه بفرهنگ آذربايجان

۱- ميرزا علي دكتر علي رشديه

۲- حاج ميرزا علي (حاج آخوند)

۳- ميرزا حسين رشدي (رشديه)

فصل نوزدهم تجليل از خدمات رشديه

۲۵۹

۱- مقاله آقاي فرخ كيوان در شماره ۱۸۶ سال چهارم اول ديماه ۱۳۲۳ اطلاعات هفتگي كه با تصوير رشديه در پشت جلد در سوگ رشديه منتشر گرديد.

۲- مقاله شادروان استاد محمد جواد تربتي بنام (مرگ رشديه)

۳- مقالات مجله زبان بمدريت شادروان جبار باغچه بان در تجليل از رشديه و پيشهاد برپا ساختن مجسمه رشديه با دريافت ۲ ريال از شاگردان مدارس ايران.

۴- شعر آقاي يوسف دانشور (در اطراف ساختن مجسمه رشديه)

۵- نظر آقاي دكتر حسين محبوبي اردكاني در مورد رشديه

۶- يادي از رشديه نوشته آقاي صمد سرداري نيا

۷- شعر نيمايوشيچ بياد رشديه

۸- اشعار آقاي نيكوهمت

۹- شعر آقاي محمد علي صفوت ماده تاريخ وفات رشديه